

Melina Mercouri: Actrice, politica, en voorvechtster van cultuur (1920-1994)

De Griekse actrice en politica Melina Mercouri was vol passie in alles wat ze deed. In haar jonge jaren schitterde ze op de planken en op het scherm, later streed ze tegen de fascistische junta die Griekenland in 1967 overnam, en uiteindelijk kwam ze als politica op voor de bescherming en versterking van cultuur.

Mercouri was een toonaangevende theateractrice in Griekenland voordat ze dankzij haar bekroonde prestatie in "Never on Sunday" een internationale filmster werd. Na de Griekse staatsgreep van 1967 werd ze politiek actief. In de daaropvolgende jaren riep Mercouri de rest van de wereld op om het zogenaamde kolonelsregime omver te werpen. Nadat de democratie in 1974 hersteld werd, keerde ze terug naar haar vaderland om een politieke carrière uit te bouwen. Ze was de langst zetelende minister van Cultuur van Griekenland en bereikte grootse dingen als voorvechtster van de Griekse en Europese cultuur. Het initiatief Europese Cultuurhoofdstad is daar een bijzonder voorbeeld van.

Maria Amalia 'Melina' Mercouri werd op 18 oktober 1920 geboren in een vooraanstaand Atheens gezin. Ze leek voorbestemd om de politiek in te gaan, net als haar vader en diens vader voor hem. Dat waren respectievelijk minister Stamatis Mercouris van de Verenigde Democratische Linkse partij en Spyros Mercouris, oud-burgemeester van Athene. Het duurde echter meer dan 40 jaar voordat ze uiteindelijk actief betrokken raakte in de politiek. Dat gebeurde toen ze een leidende rol begon te spelen in de strijd tegen het kolonelsregime, dat na de staatsgreep in 1967 de dienst uitmaakte in Griekenland.

Vóór deze politieke roeping was Melina een van de beroemdste actrices van Griekenland. Een jaar nadat ze in 1944 afstudeerde van de toneelschool speelde ze Electra in *Rouw siert Electra*, een toneelstuk van Eugene O'Neill, uitgevoerd door het Nationaal Theater van Griekeland. Haar doorbraak kende ze in 1949 met haar rol als Blanche Dubois in een uitvoering van *A Streetcar Named Desire* van Tennessee Williams. Kort daarna vertrok Mercouri naar Parijs. Daar woonde en acteerde ze totdat ze in 1955 terugkeerde naar Griekenland. Ze speelde in klassieke toneelstukken, zoals

Macbeth van Shakespeare en *L'Alouette* van Anouilh en sloot zich aan bij de vakbeweging van theateracteurs. Dat was het eigenlijke begin van haar politieke loopbaan.

Haar filmcarrière begon in de late jaren 50. Ze genoot internationale bijval dankzij haar rol als Ilia in de voor een Oscar genomineerde film *Never on Sunday*. Voor haar prestatie won ze de prijs voor 'Beste Actrice' op het filmfestival van Cannes in 1960. In 1967 hernam ze haar rol in de theaterversie op Broadway. Terwijl die reeks theatervoorstellingen in New York speelde, werd er in Griekenland op 21 april een staatsgreep gepleegd. Onder leiding van brigadegeneraal Stylianos Pattakos en kolonels George Papadopoulos en Nikolaos Makarezos nam een groep rechtse legerofficieren de macht over. Al snel werd Mercouri een van de belangrijkste leiders van de groep Grieken in het buitenland die opriepen om die junta omver te werpen. Als reactie daarop trok Pattakos haar staatsburgerschap in. Haar beroemde antwoord daarop was: *"Ik ben als Griekse geboren, en ik zal als Griekse sterven. Pattakos is als fascist geboren, en hij zal sterven als fascist."*

Melina reisde tijdens het 7 jaar durende bewind van de junta de wereld rond om actie te voeren tegen de dictatuur. Ze deed dat door overal aandacht te vragen voor wat er aan de hand was in Griekenland. Ook wilde ze dat de kolonels geïsoleerd en afgezet werden. Omdat ze zo uitgesproken tegen het regime was, werd er in Genua, Italië, een moordaanslag op haar gepleegd. Maar Mercouri overleefde de aanslag en bleef strijden tegen de junta, totdat die uiteindelijk in 1974 omver werd geworpen.

Nadat de democratie hersteld was, keerde Mercouri terug naar Griekenland. Daar hielp ze bij de oprichting van de Pan-Hellenistische socialistische partij (PASOK) en was ze actief betrokken bij de vrouwenbeweging. Ze werd lid van het Centraal Comité van de partij en werd in 1977 verkozen als parlements lid, met het meeste stemmen in heel Griekenland. Na deze overwinning stak ze al haar energie in politiek en cultuur.

Toen haar partij de verkiezingen van 1981 won werd Mercouri benoemd tot minister van Cultuur. Dat ambt oefende ze 8 jaar lang uit. In die periode trok ze het cultuurportefolio op de voorgrond van de Griekse politiek. De resultaten die ze bereikte als minister van Cultuur transformeerden haar land. De archeologische sites van Athene liet ze verkeersvrij maken, en ze maakte de toegang tot musea en archeologische sites gratis voor alle Griekse burgers, zodat die meer over hun cultuur zouden kunnen leren. Ook lanceerde ze een campagne waarin ze opriep om de Elgin Marbles terug te halen uit het British Museum. Het zal ook geen verrassing zijn dat ze de Griekse theater- en filmindustrie actief stimuleerde.

Het initiatief Europese Cultuurhoofdstad is een van haar belangrijkste verwezenlijkingen. Athene werd zelfs in 1985 uitgekozen als de eerste hoofdstad van dat initiatief. Dat gebeurde na een vergadering met de ministers van Cultuur van de (toen nog) tien EU-lidstaten. Mercouri organiseerde die vergadering in 1983, tijdens het eerste Griekse voorzitterschap van de Raad. Ze moedigde de ministers aan om het cultureel bewustzijn in heel Europa te vergroten, ook al werd er geen gewag gemaakt van culturele kwesties in het Verdrag van Rome (het verdrag waarmee de Europese Economische Gemeenschap gevestigd werd, de voorloper van de EU). Dit was de eerste van een hele reeks vergaderingen tussen de Europese ministers van Cultuur. Tot op vandaag komen de ministers nog regelmatig samen.

Tijdens het tweede Griekse voorzitterschap van de Raad in 1988 raakte Mercouri nog verder betrokken bij Europa en nam ook haar invloed toe. Ze pleitte voor meer dialoog en samenwerking met Oost-Europa ten tijde van het uiteenvallen van het Oostblok. Terwijl de Koude Oorlog op zijn einde liep en het IJzeren Gordijn werd vernield was Mercouri een stuwende kracht achter het initiatief Europese Cultuurmaand. Dat werd opgericht in 1990 en was in het bijzonder gericht op landen in Midden- en Oost-Europa.

Mercouri bleef in het begin van de jaren 90 nog op de planken spelen terwijl ze haar ambt uitoefende als parlements lid. Toen de PASOK in 1993 weer aan de macht kwam keerde ze terug naar het Griekse ministerie van Cultuur. Daar spitste ze zich toe op het contact tussen cultuur en onderwijs op alle niveaus.

Melina Mercouri overleed op 6 maart 1994. Ze liet haar echtgenoot Jules Dassin achter, een filmregisseur met wie ze regelmatig samenwerkte tijdens haar carrière.